

Ny DP norr om centralstationen, Gullbergsvass 17:5

**BEDÖMNING PÅVERKAN RIKSINTRESSE
FÖR KULTURMILJÖVÅRDEN**

2020-11-16

UPPDRAG

308700, Gullbergsvass 17:5 Bedömning riksintresse

Titel på rapport:

Ny detaljplan norr om centralstationen, Gullbergsvass 17:5,
Bedömning påverkan riksintresse för kulturmiljövården

Status:

Rapport

Datum:

2020-11-16

MEDVERKANDE

Beställare:

Göteborgs stad, Stadsbyggnadskontoret

Kontaktperson:

Simon Wallqvist

Konsult:

Tyréns AB

Uppdragsansvarig:

Jonas Sundvall

Handläggare:

Jonas Sundvall och Emma Hedar

Granskare:

Peter Joseph

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	INLEDNING.....	4
1.1	BAKGRUND	4
1.2	UNDERLAG	4
1.3	OMFATTNING	4
1.4	AVGRÄNSNING	4
1.5	METOD	5
2	BEDÖMNING	6
2.1	RIKSINTRESSE FÖR KULTURMILJÖVÅRDEN.....	6
2.2	STORA HAMNKANALEN	7
2.2.1	PÅVERKAN.....	8
2.3	DROTTNINGTORGET	8
2.3.1	PÅVERKAN.....	9
2.4	VALLGRAVEN	10
2.4.1	PÅVERKAN.....	11
2.5	SAMMANVÄGD BEDÖMNING.....	12

1 INLEDNING

1.1 BAKGRUND

Göteborgs stad bedriver genom stadsbyggnadskontoret ett detaljplanearbete för verksamheter, handel och bostäder norr om centralstationen. Det förväntas gå för tillstyrkande under december månad 2020 i byggnadsnämnden och antagande i början av år 2021. Länsstyrelsen har i yttrande den 9 mars 2020 anfört att de inte kan utesluta att den planerade bebyggelsen påtagligt skadar riksintresset kulturmiljö.

Tyréns AB har på uppdrag av stadsbyggnadskontoret tagit fram ett antikvariskt bedömningsunderlag som tydligt beskriver vilka värden och egenskaper av betydelse för riksintresset kulturmiljö (Göteborgs innerstad [O 2:1-5]) som påverkas och hur de påverkas av föreslagen bebyggelse inom detaljplan norr om centralstationen.

1.2 UNDERLAG

- Stadsvandringsschyr (med Visualiseringar från särskilt viktiga platser) SBK/OKK+, 2020
- Kulturmiljöunderlag - Centralenområdet med hamnstråket - Antiquum AB, 2017
- Plankarta (granskningshandling, SBK, 2020)
- Illustrationsplan (granskningshandling, SBK, 2020)
- Planbeskrivning (granskningshandling, SBK, 2020)
- Kvalitets och gestaltungsprogram (granskningshandling, 2019)
- Länsstyrelsens granskningsyttrande (2020)
- PM "Centralenområdet - utvärdering riksintresse kulturmiljö", Lagtolken 2017.
- Riksintresset kulturmiljö (Göteborgs innerstad [O 2:1-5])
- MKB-bilaga Kulturmiljö, Detaljplan för område norr om centralstaton, 2016-03-21

1.3 OMFATTNING

Bedömningen utgår från ovan listade underlag tillhandahållna av stadsbyggnadskontoret Göteborgs stad.

1.4 AVGRÄNSNING

Fokus på bedömningen ska enligt uppdragsbeskrivning i avropsförfrågan (dnr: 0793/20) från stadsbyggnadskontoret vara ur *upplevelse och stadsbildssynpunkt i och från de valda och utpekade platserna i den tidigare MKB-bilaga för kulturmiljö som har tagits fram inom ramen för detaljplanearbetet.*

De valda och utpekade platserna beskrivs i stadsvandringsschyr enligt ovan angivna underlag. Urvalet grundades enligt underlagsmaterial på en bedömning i fält utifrån informationstäthet och exponeringsgrad.

Utvalda miljösammanhang och vyer:

- Drottningtorget
- Vallgraven
- Stora hamnkanalen

1.4.1 KOMMENTAR ANGÅENDE URVAL M.M.

Det urval av miljöer och vyer som valdes i MKB-bilagan för kulturmiljö och ingår Stadsvandringbroschyr utgör bedömningsunderlag i denna rapport redovisar tre miljöer med tillhörande vyer mot planområdet. Inom och från dessa miljöer kan flera av de uttrycken för riksintresset upplevas vilket gör dem relevanta för sitt syfte. Det saknas dock en tydlig och väl underbyggd motivering till varför just dessa valts ut. Vidare skulle också en förklaring till varför andra miljöer och vyer med koppling till riksintresset valts bort varit värdefull. Detta gäller också miljöer med vyer mot planområdet som ligger utanför riksintresset. Här kan som exempel en vy från älven lyftas då "stadssiluetten från älven" utgör ett av riksintressets uttryck. Likaså kan uttrycket för riksintresset "bergshöjder runt staden" samt exempelvis en vy från nära intilliggande Skansen Lejonet möjligtvis diskuteras som möjliga vyer att analysera planförslagets påverkan på riksintresset.

Analys som utgår ifrån visuella referenser (fotografier och fotomontage) från en särskild punkt med vyer mot något specifikt ska betraktas som ett stöd men får inte ges alltför stor vikt vid beslutstagande. Detta då upplevelse och analys mer eller mindre kan ändras i grunden genom små förändringar i höjd eller sidled. Ytterligare hänsyn måste också göras avseende den brännvidd ett särskilt kameraobjektiv har, den upplösning och fokuspunkt ett fotografi ges och slutligen också vilka förstärkande eller försvagande filter och andra tillägg ett fotomontage har. Platsbesök med studier i fält har genomförts för att komplettera annat underlag.

1.5 METOD

Använd metod för bedömning av planförslagets påverkan på riksintressets värden och egenskaper grundar sig i Riksantikvarieämbetets handbok Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap. 6 § miljöbalken, 2014-06-23.

Bedömningen är gjord utifrån tre parametrar:

- De utvalda vyerna (*Stadsvandringbroschyr SBK/OKK+, 2020*)
- Planförslaget (*Granskningshandling, SBK, 2020*)
- Motiv och uttryck för riksintresse Göteborgs innerstad [O 2:1-5]

2 BEDÖMNING

2.1 RIKSINTRESSE FÖR KULTURMILJÖVÅRDEN GÖTEBORGS INNERSTAD [O 2:1-5]

Under denna rubrik presenteras Tyréns tolkning av de värden som beskrivs i riksintressets motivtext.

Beskrivning av figur: Tyréns tolkning av de värden som kan utläsas utifrån riksintressets motivtext.

2.2 STORA HAMNKANALEN

Miljösammanhanget Stora hamnkanalen innefattar två platser, Kämpebron och Tyska bron, varifrån vyerna mot planområdet bedöms.

Dessa uttryck för riksintresset bedöms finnas representerade i de utvalda vyerna.

"1600- och 1700-talens fästnings- och kanalstad" med:

- *"1600-talets stadsbyggande, med landets främsta exempel på holländsk inspirerad kanalstadsplan..."*
- *"Gatunät, tomtstruktur, bevarade och igenfyllda hamnkanaler..."*
- *"De solida köpmanshus av tegel som tillkom efter bränderna vid 1700-talets mitt..."*
- *"Karaktären hos hamngatorna..."*

"Det tidiga 1800-talets stadsnydaning" med:

- *"Carl W Carlsbergs nyklassicistiska stenstad inom vallgraven..."*

"Hamn- sjöfarts- och handelsstaden" med:

- *"hamnanläggningar och bebyggelse från skilda tider..."*
- *"Kajer och sjöfartsanknuten bebyggelse som f.d. Ostindiska kompaniet och andra gamla handelshus kring Stora hamnkanalen..."*
- *"Banker och försäkringsbolag vid hamngatorna samt bostäder för olika sociala skikt..."*

"Det sena 1800-talets storstadsomdaning" med:

- *"utbyggnad med anläggningar, områden och bebyggelse som visar på ny samfärdselteknik..."*
- *"Cityomvandlingen med handelns om- och nybyggnader i storstadsmässig skala..."*
- *"plana kanalbroar av järn..."*
- *"Kommunaltekniska anläggningar som spårvägar..."*

"Göteborgska särdrag i stadsbilden" med:

- *"kanalstadens vattenstråk", byggnadstraditionen med dominerande låg bebyggelsehöjd..."*
- *"Det gula göteborgsteglet med den Carlbergiska nyklassicismen..."*
- *"Gatsten och gånghällar av Bohusgranit..."*

2.2.1 PÅVERKAN

I dokumentet *Stadsvandring, 2020-09-03, är de bedömda vyerna benämnda 1 och 2.*

Förslaget innebär en direkt men endast upplevelsemässig påverkan. Likt Clarion Hotel Posts tillbyggnad från 2012 tillförs miljön genom planförslaget ytterligare en representant för 2000-talets storskaliga stadsbyggande. Samtliga av de ovan listade uttrycken för riksintresset bedöms som fortsatt läsbara i den utpekade miljön.

Vyn är i stort oförändrad och påverkan sker i en begränsad del av miljön. Det uttryck för riksintresset som i huvudsak bedöms påverkas är **"Göteborgska särdrag i stadsbilden.... .byggnadstraditionen med dominerande låg bebyggelsehöjd"**. Den låga bebyggelsen är trots planförslaget fortsatt dominerade i dessa vyer.

I mindre utsträckning bedöms uttrycket för riksintresset **"1600- och 1700-talens fästnings- och kanalstad"** påverkas genom att Rådhuset och Tyska kyrkans taksiluett bryts av planförslaget bebyggelse. Påverkan är upplevelsemässig men det är tydligt att tillkommande bebyggelse befinner sig på långt avstånd och uttrycket för riksintresset bedöms som fortsatt läsbart.

Något som bör beaktas är den kumulativa effekt som uppstår när planförslagets bebyggelse läggs till miljön och tillsammans med Clarion hotel posts tillbyggnad och på avstånd Gårda Vesta blir ytterligare ett inslag som representerar hög bebyggelse från 2000-talet.

Sammanfattningsvis bedöms planförslaget försvaga men inte förvanska ovan nämnda värden - *Göteborgska särdrag i stadsbilden* och *1600- och 1700-talens fästnings- och kanalstad*, så som de är beskrivna i motiv och uttryck för riksintresset för Göteborgs innerstad.

2.3 DROTTNINGTORGET

Miljösammanhanget Drottningtorget innefattar en plats, Slussbron, varifrån vy mot planområdet bedöms.

Dessa uttryck för riksintresset bedöms finnas representerade i den utvalda vyn.

"1600- och 1700-talens fästnings- och kanalstad" med:

- *"Utanför den gamla stadskärnan den trädkantade kanalen Fattighusån..."*

"Hamn- sjöfarts- och handelsstaden" med:

- *"Kajer..."*

"Det sena 1800-talets storstadsomdaning" med:

- *"utbyggnad med anläggningar, områden och bebyggelse som visar på ny samfärdsel teknik..."*
- *"Stationsmiljöer samt de plana kanalbroarna av järn..."*

- *"Kommunaltekniska anläggningar som spårvägar..."*

"1900-talets stadsbyggande" med:

- *"Uttryck för olika stilepoker..." (Posthuset)*

"Göteborgska särdrag i stadsbilden" med:

- *"kanalstadens vattenstråk..."*
- *"det gula göteborgsteglet..."*
- *"Medeltidsromantiken vid 1800-talets mitt..."*
- *"den rikt formade sena 1800-talsbebyggelsen..."*
- *"Gatsten och gånghällar av Bohusgranit..."*

2.3.1 PÅVERKAN

I dokumentet Stadsvandring, 2020-09-03, är den bedömda vyn benämnd 3.

Förslaget innebär en direkt men endast upplevelsemässig påverkan. Miljön tillförs genom planförslaget ytterligare volymer som representerar 2000-talets storskaliga stadsbyggande. Till skillnad från Clarion hotels och centralstationens tillbyggnader från 2000-talet ger planförslagets väsentligt större byggnadsvolymer intrycket av en tillkommande stadsdel bakom och i direkt anslutning till stationsområdet.

Samtliga av de ovan listade uttrycken för riksintresset bedöms som fortsatt läsbara i den utpekade miljön.

Vyn förändras i mycket hög grad och visuell påverkan sker centralt ovan torgmiljön.

Planförslagets storskalighet gör att bedömningar mot enskilda uttryck för riksintresset från dessa vyer blir svåravvägda. För att förtydliga så är det svårt att väga planförslagets flera och höga volymer mot exempelvis "det gula göteborgsteglet..." eller "gatsten av bohusgranit...". Det blir helt enkelt oproportionerligt. Den påverkan som sker måste därför bedömas utifrån det som utgör grunden till riksintresset Göteborgs innerstad, d.v.s. motivtexten och de värden den pekar ut.

De värden som utgör motiven för riksintresset och representeras i miljösammanhanget Drottningtorget bedöms vara:

- *Storstadsmiljö vid mynningen av Göta älv*
- *1600-talets stadsanläggnings- och befästningskonst*
- *Stadsbyggande under 1800- och 1900-talen*

Den huvudsakliga påverkan bedöms vara att det område som utpekats som riksintressant i egenskap avorstadsmiljö i och med planförslaget får konkurrens genom att tillkommande bebyggelse i ännu högre grad uppfattas somorstadsmiljö. I denna vy blir detta förhållande mycket påtagligt.

Sammanfattningsvis bedöms planförslaget försvaga men inte förvanska ovan nämnda värde - *Storstadsmiljö vid mynningen av Göta älv*, så som det är beskrivet i motiv och

uttryck för riksintresset för Göteborgs innerstad. Att det endast handlar om en försvagning och inte en förvanskning grundar sig i att uttrycken för riksintresset i vyn fortsatt är tydligt läsbara samt att den visuella påverkan huvudsakligen blir på ett upplevelsemässigt plan. För att ytterligare förtydliga kan påverkan möjligtvis beskrivas som visuellt buller, något som konkurrerar med miljön, en direkt men inte fysisk påverkan av miljön inom riksintresset.

2.4 VALLGRAVEN

Miljösammanhanget Vallgraven innefattar två platser intill vallgraven vid Trädgårdsföreningen, varifrån vyer mot planområdet bedöms.

Dessa uttryck för riksintresset bedöms finnas representerade i de utvalda vyerna.

"1600- och 1700-talens fästnings- och kanalstad" med:

- *"bevarade delar av stadsbefästningarna..."*
- *"1600-talets stadsbyggande, med landets främsta exempel på holländsk inspirerad kanalstadsplan med omgivande befästningsgördel och vallgrav..."*
- *"Gatunät, tomtstruktur, bevarade och igenfyllda hamnkanaler..."*
- *"Utanför den gamla stadskärnan den trädkantade kanalen Fattighusån..."*

"Det tidiga 1800-talets stadsnydaning" med:

- *"det bälte av ny bebyggelse och planteringar som uppstod på det nedlagda fästningsområdet enligt Carlbergs plan 1808..."*
- *"längs vallgravens insida kajgator...byggnadskvarter för bostäder och offentliga byggnader. Längs utsidan parker..."*

"Hamn- sjöfarts- och handelsstaden" med:

- *"Kajer..."*
- *"Donationsgrundade anläggningar som parker..."*

"Det sena 1800-talets storstadsomdaning" med:

- *"utbyggnad med anläggningar, områden och bebyggelse som visar på ny samfärdselteknik..."*
- *"plana kanalbroar av järn..."*
- *"Kommunaltekniska anläggningar som spårvägar"...*

Göteborgska särdrag i stadsbilden" med:

- *"kanalstadens vattenstråk..."*
- *"byggnadstraditionen med dominerande låg bebyggelsehöjd..."*

- *"Det gula göteborgsteglet..."*
- *"medeltidsromantiken från 1800-talet mitt..."*
- *"den rikt formade sena 1800-talsbebyggelsen..."*
- *"Gatsten och gånghällar av Bohusgranit..."*
- *"rikliga inslagen av grönska i stadsbilden..."*

2.4.1 PÅVERKAN

I dokumentet Stadsvandring, 2020-09-03, är de bedömda vyerna benämnda 4 och 5.

Förslaget innebär en direkt men endast upplevelsemässig påverkan. Miljön tillförs genom planförslaget ytterligare volymer som representerar 2000-talets mycket storskaliga stadsbyggande. Till skillnad från Clarion hotels och centralstationens tillbyggnader från 2000-talet ger planförslagets väsentligt större byggnadsvolymer intrycket av en tillkommande stadsdel i direkt anslutning bakom stationsområdet. Detta gäller vyer från bägge punkterna men är mer påtaglig från punkt 5. Från punkt 4 döljs planförslagets bebyggelse till stora delar av lövrika träd inom Trädgårdsföreningen på vallgravens östra sida. Under lövfria månader under vinterhalvåret kommer denna vy således förändras genom att planförslaget bebyggelse då kommer att bli betydligt mer framträdande i miljön.

Samtliga av de ovan listade uttrycken för riksintresset bedöms som fortsatt läsbara i den utpekade miljön.

Vyn från punkt 5 förändras i mycket hög grad och visuell påverkan sker centralt ovan torgmiljön. Vyn från punkt 4 förändras genom att ny bebyggelse framträder genom skymmande lövverk, något som gör att påverkan blir mindre påtaglig. Under lövfria månader kommer denna påverkansgraden i denna vy öka markant.

Planförslagets storskalighet gör att bedömningar mot enskilda uttryck för riksintresset från dessa vyer blir svåravvägda. För att förtydliga så är det svårt att väga planförslagets flera och höga volymer mot exempelvis "det gula göteborgsteglet..." eller "gatsten av bohusgranit...". Det blir helt enkelt oproportionerligt. Den påverkan som sker måste därför bedömas utifrån det som utgör grunden till riksintresset Göteborgs innerstad, d.v.s. motivtexten och de värden den pekar ut.

De värden som utgör motiven för riksintresset och representeras i miljösammanhanget Vallgraven bedöms vara:

- *Storstadsmiljö vid mynningen av Göta älv*
- *1600-talets stadsanläggnings- och befästningskonst*
- *Stadsbyggande under 1800- och 1900-talen*

Den huvudsakliga påverkan bedöms vara att det område som utpekats som riksintressant i egenskap avorstadsmiljö i och med planförslaget får konkurrens genom att tillkommande bebyggelse i ännu högre grad uppfattas somorstadsmiljö. Från den utpekade miljön blir detta förhållande, utifrån de två vyerna mycket påtagligt

Sammanfattningsvis bedöms planförslaget försvaga men inte förvanska den utpekade miljös värden - så som de är beskrivna i motiv och uttryck för riksintresset för

Göteborgs innerstad. Att det endast handlar om en försvagning och inte en förvanskning grundar sig i att uttrycken för riksintresset i vyn fortsatt är tydligt läsbara samt att den visuella påverkan huvudsakligen blir på ett upplevelsemässigt plan. För att ytterligare förtydliga kan påverkan möjligtvis beskrivas som visuellt buller, något som konkurrerar med miljön, en direkt men inte fysisk påverkan av miljön inom riksintresset.

2.5 SAMMANVÄGD BEDÖMNING

Med utgångspunkt i de miljösammanhang som utgör bedömningsunderlaget blir det tydligt att det är vyer från Drottningtorget och Vallgraven påverkas mest. I samtliga vyer bedöms påverkan på riksintressets värden oavsett grad som direkt men endast visuell och upplevelsemässig. Att påverkan bedöms som direkt och inte indirekt trots att planförslaget inte innebär någon fysisk förändring inom riksintresset beror på att flera av de värden som pekats ut i motiv och uttryck för riksintresset är av upplevelsemässig karaktär. Då planförslagets bebyggelse konkurrerar med dessa utpekade upplevelsemässiga värden från platser och miljöer inom riksintresset bedöms påverkan som direkt.

I bedömningen av påverkan måste också kumulativa effekter som uppstår tillsammans med befintliga storskaliga tillägg från 2000-talet beaktas.

Upplevelsen av de utpekade miljöerna förändras alla i olika grad. Vid Drottningtorget medför planförslagets storskalighet en tydlig visuell konkurrenssituation mellan riksintresset och den bakomliggande tillkommande bebyggelsen. Samma förhållande gäller även för vyer från Vallgraven, även om än det från punkt 4 främst handlar om lövfria perioder.

Gällande vyer från stora hamnkanalen är förändringen av begränsad omfattning och här är det i huvudsak uttrycket *Göteborgska särdrag i stadsbilden genom "byggnadstraditionen med dominerande låg bebyggelsehöjd"* som påverkas. Genom avståndet till planområdet samt den förhållandevis svaga påverkan av vyerna är dock den låga bebyggelsehöjden fortsatt dominant i vyn.

Trots de grader av påverkan som planförslaget innebär för vyer från de utpekade miljöerna bedöms samtliga uttryck för riksintresset som fortsatt tydligt läsbara. Den enskilt mest påtagliga effekten som planförslaget ger, sett till hur riksintressets värden kan upplevas i vyerna, bedöms vara hur storskaligheten och den visuella påverkan skapar en konkurrenssituation mellan det som utgör riksintressets värde som "storstadsmiljö" och den tillkommande bebyggelsen. Mot bakgrund av detta bedöms planförslaget visuellt påverka och förändra upplevelsen av detta värde vilket bedöms utgöra ett av de värden som ligger till grund för utpekandet av riksintresset Göteborgs innerstad. Sett utifrån de utvalda vyerna medför planförslaget därför att detta värde försvagas.